

Tamara SUSOI

American Romanian Theatre Exchange

În perioada 10–14 mai 2010 s-a desfășurat la Teatrul Odeon programul **ARTE 2** (American Romanian Theatre Exchange), organizat în parteneriat cu Teatrul Lark din New York, reprezentat la București de directorul John Clinton Eisner și dramaturgul Saviana Stănescu, director pentru schimbul est-european.

Programul s-a finalizat prin prezentarea a trei spectacole-lectură, în prezența dramaturgilor americani, participanți pe toată perioada programului la repetiții, unde au lucrat împreună cu traducătorii, tinerii regizori români și actorii Teatrului Odeon.

Echipele au fost următoarele: *Dublura/ The Understudy* de Theresa Rebeck, tradusă de Saviana Stănescu, regizată de Mara Roșu, iar distribuția formată din Cătălina Mustață, Gabriel Pintilei și Relu Poalelungi; *Pentru că poate/ BecauseHeCan* de Arthur Kopit, tradusă de Mihaela Michailov, regizată de Alexandru Măzgăreanu, iar distribuția, formată din Ionel Mihăilescu, Elvira Deatcu, Mihai Smarandache, Gelu Nițu și Ioan Batiñaș. *Copilul de aur/ Golden Child* de David Henry Hwang, tradusă de Ioana Ieronim, regizată de Bogdan Drăgoi, iar distribuția i-a inclus pe Marian Ghenea, Antoaneta Zaharia, Paula Niculiță, Crina Mureșan, Jeanine Stavarache și Mircea Constantinescu.

Theresa Rebeck, dramaturg american foarte jucat, este cunoscută mai ales ca scenaristă a serialelor de televiziune *NYPD Blue* și *Law&Order: Criminal Intent*. Piesa *Dublura* pătrunde în interiorul lumii actorilor americani de teatru. *Dublura*, un actor care nu are de lucru, dar care respinge filmele stupide în care nu ajunge să fie distribuit, o vedetă a filmelor de acțiune, care vrea să fie considerat un actor adevărat și o actriță ajunsă regizor tehnic trebuie să repete o piesă pierdută a lui Kafka. Se întâlnesc la o repetiție, care nu va decurge însă conform planului.

Arthur Kopit, dramaturg multipremiat, este cunoscut publicului din România prin spectacolele montate de regizorii Lucian Giurchescu (*Buffalo Bill și indienii*), Theodor Cristian Popescu (*Aripi*) și Iarina Demian (*O tată, sărmane tată, mama te-a spânzurat în dulap, iar eu sunt foarte trist*). Piesa *Pentru că poate* are în centru un cuplu care descoperă într-o zi că viața lui privată nu mai este chiar atât de privată. Un thriller încărcat de erotism în era informației, care dezvăluie controlul pe care computerele îl pot avea asupra vieților noastre, asupra moralei și chiar asupra conturilor din bancă.

David Henry Hwang este cunoscut mai ales ca autor al piesei *M... Butterfly* (Premiul Tony în 1988 și finalist la Premiul Pulitzer), care a fost produsă pe Broadway, la Londra în West End și în peste treizeci de țări. În România a fost montată în anul 2000 de Ada Lupu la Teatrul Odeon.

Piesa *Copilul de aur* (Premiul Obie în 1997 și nominalizată la Premiul Tony) este un text autobiografic a cărui acțiune este plasată în 1918, când bunica sa era doar un copil, martor al pătrunderii creștinismului în China și influența acestuia asupra puternicelor tradiții chineze.

În continuare, câteva fragmente de la discuțiile cu publicul, desfășurate după fiecare spectacol-lectură.

Theresa Rebeck: „Am scris piesa *Dublura* acum doi ani. Și există două izvoare ale ei. Pe de o parte, Kafka, pe care l-am studiat mai mulți ani. Admir opera sa foarte mult și am început să-mi doresc să scriu ceva care să reflecte într-un mod comic viziunea sa tragică asupra lumii. Pe de altă parte, îmi place să lucrez în teatru, îmi plac actorii foarte mult. Spre deosebire de situația din România, viața lor în America este foarte dezorientată și dificilă pentru că nu au niciun fel de siguranță, trec dintr-un rol în altul și modul lor de existență pare absurd. Există niște «forțe» exterioare misterioase ale societății capitaliste (producători, staruri, totul se învârtă în jurul banilor într-un mod înspăimântător) care controlează arta pe care o fac și nu prea există legătură între ceea ce se întâmplă în interior și aceste forțe din afară. M-am gândit deci la această lume care reprezintă o realitate întunecată și absurdă, dar este înconjurată de ecouri comice. În America piesa a fost produsă de câteva ori. Acolo este percepută ca foarte comică, lumea se amuză foarte mult fără să înțeleagă toate straturile ei, partea ei întunecată. A fost minunat să văd la Odeon cum regizoarea Mara Roșu nu a exclus aceste straturi negre, ci a lăsat să transpară comicul de dincolo de ele.

Tamara Susoi: *În cât timp ați scris piesa?*

T.R.: M-am gândit la ea mai mult timp, cam un an de zile, dar prima schiță am redactat-o în zece zile. Apoi, după încă un an, am revenit asupra dezvoltării ei. În America, de obicei, scrii o primă formă. Apoi se organizează o lectură, după care se elaborează mai departe, apoi se citește din nou după câteva luni, ceea ce înseamnă că durează cam doi ani până să fie produsă, dacă ești norocos.

T.S.: *De ce ați ales acest titlu?*

T.R.: În America, în majoritatea teatrelor mari, trebuie întotdeauna să ai pe cineva care să înlocuiască la nevoie, din cauza contractelor și a sumelor mari de bani puse în joc. Acesta trebuie să învețe rolul și este și plătit pentru acest lucru, dar, de cele mai multe ori, nu ajunge să-l facă niciodată. E o slujbă absurdă, dar care face parte din lumea teatrului. Și există actori foarte buni, care nu o fac, pentru că simt că le rănește mândria.“

Arthur Kopit: „Am fost cu toții foarte onorați să ne aflăm aici. E foarte diferit când îți vezi piesa în altă limbă, are un alt ritm, un alt ton. În 2000 când am scris această piesă, se știa că există o slăbiciune în sistemul calculatoarelor, urma să se schimbe secolul și cei care au făcut sistemul s-au gândit că toate computerele s-ar putea să cadă din cauza acestei schimbări de dată. Nu era vorba doar de computerele noastre de acasă, ci de toate comunicațiile pe satelit, de avioane și altele. Nu s-a întâmplat nimic, dar riscul a existat. S-a investit încredere în acest sistem, care ne guvernează deja viețile și iată că această competență era rău plasată. E minunat că sistemul nu a căzut, că nu s-a întâmplat nimic, dar am devenit conștienți că dependența de tehnologie poartă un risc profund. În același timp, s-a depus un efort enorm din partea guvernului Bush ca să se afle ce cărți citesc oamenii din biblioteci. Pentru că și-au închipuit că dacă știi ce citește o persoană, vei ști ce fel de om este. Și m-am gândit apoi la toate modurile în care informația poate fi manipulată. Mi-am amintit de un proiect de film la care am lucrat, care avea ca temă clonarea unor părți ale corpului uman pentru armată. Atunci am sunat pe cineva de la MIT, pe care îl cunoșteam, care lucra cu chestiuni secrete (eu nu trebuia să am aceste informații, dar le-am avut) și am întrebat dacă este posibil ca părți ale organismului să fie clonate astfel încât soldații să se poată întoarce pe câmpul de luptă. Și mi s-a răspuns că da. Programul există, încă nu au reușit să

îl implementeze, dar mi-a spus că dacă ceva este posibil să se facă, va fi făcut. Și acest gând al manipulării datelor prin internet m-a dus direct la totalitarism, pentru că dacă asta se poate face, într-o zi se va face. Nimeni nu rezistă puterii acestei tentații. Atracția este de neoprit și se va întâmpla. Pentru că te gândești că dacă nu o fac eu, o vor face ceilalți. Există acest potențial. Piesa este o explorare a acestei situații. Cineva are o viață foarte solidă și dintr-o dată totul se răstoarnă, pentru că de fapt totul este fragil.

Un factor emoțional în scrierea acestei piese a fost că am trăit experiența unui cutremur în Mexic. Era noapte, a fost foarte puternic și am văzut cum trotuarele vălureau ca apa. Nimic nu era solid. E ca o epifanie, simți ceva când vezi pământul mișcându-se în felul acesta.

Piesa mai presupune o explorare a ceea ce știm despre o persoană. Am dorit să manipulez și spectatorul folosind naratorul care nu este credibil, pentru că noi presupunem că ceea ce ni se spune pe scenă este adevărat. Îl credem pe eroul principal, pe Astrahan, pentru că este convingător, dar ce știm de fapt? Totul e pus la îndoială. Dacă examinezi piesa, sunt foarte puține elemente care par foarte sigure. Una dintre puterile teatrului este faptul că publicul completează piesa, este parte din spectacol. Poți să vezi un film singur, dar nu și o piesă de teatru. Am vrut ca publicul să creadă, să se îndoiască, să nu mai știe ce să creadă, dar să înțeleagă că se întâmplă ceva foarte grav.

Pentru actori era interesant să știe de la autor dacă ce s-a întâmplat e adevărat. Pot să le spun ce cred eu, dar nu pot să fiu sigur. Am vrut să le dau informația minimală, pentru că e foarte greu să fii sigur de ceva. De fapt și atunci când observi un eveniment, cât de sigur ești de ceea ce vezi?"

David Henry Hwang: „Într-un fel am început să lucrez la această piesă de când aveam zece ani, pentru că atunci bunica mea maternă s-a îmbolnăvit grav, iar ea știa toată istoria familiei. La vremea aceea nu eram preocupat neapărat de scris, dar mă temeam că dacă moare, întreaga istorie a familiei va dispărea odată cu ea. M-am născut și am crescut în Los Angeles, așa că i-am rugat pe părinții mei să mă lase să merg în vacanța de vară în Filipine, unde locuia bunica mea, și s-a întâmplat ceea ce acum se numește istorie orală. Apoi m-am întors și am scris un roman de non-ficțiune de nouăzeci de pagini despre istoria familiei mele. A fost copiat și trimis rudelor mele și atunci am primit primele recenzii foarte bune. Au trecut mai multe decenii, am devenit dramaturg și, la un moment dat, așa cum i se întâmplă și personajului principal din piesă, am început să mă gândesc la ideea de a avea un copil și mi-am dat seama că mă sperie acest gând. M-am întors la romanul scris la zece ani și într-un fel am colaborat cu copilul de atunci pentru a scrie această piesă. Și am avut copilul din momentul scrierii piesei, iar între timp am chiar doi copii.

Tamara Susoi: *Care este religia dumneavoastră?*

D.H.H.: Am fost crescut ca un creștin fundamentalist, ca și personajul piesei. Când am ajuns la colegiu însă, am întrerupt această practică și câteva decenii am fost furios pe religia creștină. De fapt am scris trei piese despre creștinism, prima a fost cea mai ostilă, dar cu timpul m-am mai relaxat, iar aceasta este cea mai echilibrată. Acum nu mai am nimic împotriva să merg la o biserică liberală.